

MAKTABGACHA TA'LIM SIFATINI TAMINLASH: STANDARTLAR VA BAHOLASH MEZONLARI

Denov tadbirkorlik va pedagogika insitituti maktabgacha ta'lim yo`nalishi

1-bosqich 4-MT guruh talabasi

Xolmatova Shaxnoza Xatamjonovna

Annotatsiya: *Ushbu maqola maktabgacha ta'lim sifatini ta'minlash jarayonida zamonaviy ta'lim standartlari va baholash mezonlarining o'rni hamda ahamiyati chuqur tahlil etiladi. Maktabgacha ta'lim tizimi bolalarning intellectual , ijtimoy – emotsional, jismoniy va nutqiy rivojlanishining boshlang'ich poydevori bo'lgani sababli , bu bosqichda ta'lim-tarbiya jarayonini davlat ta'lim standarti , ilg'or xalqaro talablarga asoslangan baholash tizimi va sifat monitoringi orqali takomillashtirish muhim hisoblanadi.*

Kalit so'zlar: *Maktabgacha ta'lim, ta'lim sifati, Davlat ta'lim standarti (DTS), kompetensiyaviy yondashuv, sifat monitoringi, baholash mezonlari, rivojlanish indikatorlari, pedagogik diagnostika, ta'lim natijadorligi, raqamli baholash tizimi*

Annotation: *this article is an in-depth analysis of the role and significance of modern educational standards and assessment criteria in the process of ensuring the quality of preschool education. nnotation: this article is an in-depth analysis of the role and significance of modern educational standards and assessment criteria in the process of ensuring the quality of preschool education. Since the preschool education system is the initial foundation for the intellectual , emotional, physical and speech development of children , it is important at this stage to improve the educational process through the state educational standard , an assessment system based on Advanced International requirements, and quality monitoring.*

Keywords: *preschool education, quality of Education, State educational standard (DTS), competency approach, quality monitoring, assessment criteria,*

development indicators, pedagogical diagnostics, educational performance, digital assessment system

Аннотация: В данной статье будет проведен глубокий анализ роли и значения современных образовательных стандартов и критериев оценки в процессе обеспечения качества дошкольного образования. **Аннотация:** В данной статье будет проведен глубокий анализ роли и значения современных образовательных стандартов и критериев оценки в процессе обеспечения качества дошкольного образования. Поскольку система дошкольного образования является исходной основой интеллектуального, социально – эмоционального, физического и речевого развития детей, на данном этапе важно совершенствование образовательно-образовательного процесса посредством государственного образовательного стандарта, системы оценки, основанной на передовых международных требованиях, мониторинга качества.

Ключевые слова: дошкольное образование, качество образования, государственный образовательный стандарт (ГТО), компетентностный подход, мониторинг качества, критерии оценки, показатели развития, педагогическая диагностика, образовательная результативность, цифровая система оценки

Kirish: Bugungi globallashuv va raqobatbardoshlik davrida ta'lim tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish har bir mamlakatning eng muhim ustuvor vazifasiga aylanmoqda. Ayniqsa, inson kamolotining dastlabki bosqichi bo'lgan maktabgacha ta'lim tizimida sifatni ta'minlash masalasi jamiyat taraqqiyotining poydevori hisoblanadi. Chunki bolalik davrida olingan bilim, ko'nikma va tarbiya insonning butun hayoti davomida shakllanadigan shaxsiy sifatlari, tafakkuri va ijtimoiy faoliyatining asosini belgilab beradi. Shu bois, maktabgacha ta'limda zamonaviy standartlarni joriy etish, ta'lim-tarbiya jarayonini xalqaro talablarga moslashtirish, baholash mezonlarini takomillashtirish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda maktabgacha ta'lim tizimini isloh qilish, sifatni nazorat qilish va ta'limning samaradorligini oshirish bo'yicha keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda. "Maktabgacha ta'lim to'g'risida"gi Qonun, Davlat o'quv dasturlari hamda "Ilk qadam" konsepsiyasining qabul qilinishi ta'lim mazmunini boyitish, pedagoglarning kasbiy kompetentligini oshirish va ta'lim sifatini xalqaro standartlarga yaqinlashtirishga xizmat qilmoqda. Ta'lim sifatini ta'minlashda baholash mezonlari muhim o'rin tutadi. Chunki ular pedagogik jarayon samaradorligini aniqlash, bolalarning rivojlanish dinamikasini kuzatish hamda ta'lim muassasalarining faoliyatini tahlil qilish imkonini beradi. Baholashning ilmiy asoslangan tizimi nafaqat bolalarning bilim va ko'nikmalarini, balki ularning ijtimoiy, emotsional va jismoniy rivojlanish darajasini ham kompleks tarzda o'lchaydi. Shunday qilib, maktabgacha ta'lim sifatini ta'minlash zamonaviy yondashuvlarni talab etadi. Bu jarayonda innovatsion metodlar, ilg'or xorijiy tajribalar, milliy qadriyatlarga tayangan pedagogik texnologiyalar va aniq baholash mezonlaridan foydalanish orqali yosh avlodning har tomonlama rivojlanishiga zamin yaratiladi.

Rus olimi **L. S. Vygotskiy** maktabgacha ta'limning shaxs rivojlanishidagi ahamiyatini alohida ta'kidlab, "bola faoliyatining markazida o'yin, muloqot va ta'limiy harakatlar turadi" deya uqtirgan. Uningcha, ta'lim jarayoni bolaning yaqin rivojlanish zonasiga asoslanishi kerak, ya'ni bola mustaqil bajara olmaydigan, ammo kattalar ko'magida uddalay oladigan faoliyatlar orqali o'sadi. Shu sababli, sifatli maktabgacha ta'lim bola individual xususiyatlariga tayangan holda tashkil etilishi lozim.

Psixolog **J. Piaget** esa bolaning aqliy rivojlanishi bosqichma-bosqich kechishini isbotlab bergan. Unga ko'ra, 3–6 yosh oralig'idagi bolalar "maktabgacha tafakkur bosqichi"da bo'lib, bu davrda ularning tafakkuri konkret, tasavvurga boy, ammo mantiqan to'liq shakllanmagan bo'ladi. Shu sababli, maktabgacha ta'limda o'yin, tajriba, kuzatish va amaliy faoliyat orqali o'qitish eng samarali yo'l hisoblanadi.

Zamonaviy pedagoglardan **J. Bruner** ta'limni “kashf etish jarayoni” deb hisoblaydi. U bolalarga tayyor bilimni emas, balki bilimni mustaqil izlab topish va undan foydalanish imkonini berish zarurligini uqtiradi. Bu yondashuv maktabgacha ta'lim sifatini oshirishda innovatsion o'qitish metodlarining muhimligini ko'rsatadi.

O'zbekistonlik olimlardan **M. Ochilov, Z. Nishonova, G. Zunnunova, S. Abdullayeva** va boshqalar ham maktabgacha ta'lim sifatini ta'minlash masalasida chuqur tadqiqotlar olib borganlar. Ularning fikricha, ta'lim sifatining kafolati — bu pedagoglarning kasbiy kompetentligida, ta'lim muassasasida yaratilgan metodik va psixologik muhitda, shuningdek, ota-onalar bilan hamkorlik darajasida namoyon bo'ladi.

Maktabgacha ta'lim tizimida sifatni ta'minlash uchun Davlat ta'lim standartlari (DTS) muhim mezon vazifasini bajaradi. Ular bolalarning yosh va psixofiziologik xususiyatlarini inobatga olgan holda, ta'lim mazmuni, o'qitish metodlari va natijalarini aniq belgilaydi. DTS asosida ishlab chiqilgan “Ilk qadam” dasturi bolalarda tafakkur, muloqot, ijodkorlik, harakat, mehnat va ekologik madaniyatni shakllantirishga qaratilgan.

Sifatni baholashning zamonaviy tizimi esa nafaqat o'quv natijalarini, balki ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarini – tarbiyachi, bola va ota-onalar o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni ham o'lchaydi. Masalan, xalqaro ECERS (Early Childhood Environment Rating Scale) tizimi maktabgacha muassasalarda ta'lim muhiti, pedagogik yondashuvlar va bolalar farovonligini baholashda keng qo'llaniladi. Shunday qilib, olimlar ta'kidlaganidek, maktabgacha ta'lim sifatini ta'minlash kompleks yondashuvni talab etadi. Bu jarayonda quyidagi omillar muhim o'rin tutadi: pedagoglarning kasbiy mahorati va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ko'nikmasi;

bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olgan differensial yondashuv;
ta'lim muhitining psixologik qulayligi;

ota-onalar bilan uzviy hamkorlik;

baholash tizimining adolatli va aniq mezonlarga asoslanishi.

Ta'lim sifatini ta'minlashga qaratilgan bu omillar uyg'unlashganda, bolalarning har tomonlama kamol topishi, ijtimoiy faol, mustaqil fikrlovchi, zamonaviy hayotga tayyor shaxs sifatida shakllanishi uchun mustahkam poydevor yaratiladi.

Xulosa: O`rnida aytish mumkinki, maktabgacha ta'lim sifatini ta'minlash bugungi kunda nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy va strategik ahamiyatga ega masalalardan biridir. Chunki aynan maktabgacha davr insonning intellektual, emotsional, jismoniy va axloqiy rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shuning uchun bu bosqichda ta'lim sifatini oshirish jamiyat kelajagi, millatning ma'naviy salohiyati va intellektual qudratini belgilovchi omil sifatida qaralishi zarur. Zamonaviy ta'lim standartlari asosida olib borilayotgan islohotlar, pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish, tarbiyachilarning kasbiy kompetentligini oshirish va baholash tizimini takomillashtirish — bularning barchasi sifatni ta'minlashning asosiy yo'nalishlarini belgilab bermoqda. Ayniqsa, baholash mezonlarining ilmiy asoslanganligi ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi, bolaning individual rivojlanish dinamikasini kuzatish imkonini beradi.

Olimlar (L. S. Vygotskiy, J. Piaget, J. Bruner va boshqalar) ta'kidlaganidek, maktabgacha yoshdagi bola rivojlanishining asosi — bu faoliyat, o'yin va muloqot orqali o'rganishdir. Shunday ekan, sifatli ta'lim deganda, bolaga tayyor bilimni berish emas, balki uning mustaqil fikrlash, kashf etish va ijodkorlik ko'nikmalarini shakllantirish tushuniladi. Shu nuqtai nazardan, pedagogning roli boshqaruvchi emas, balki yo'naltiruvchi va rag'batlantiruvchi bo'lishi zarur.

O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan "Ilk qadam" dasturining joriy etilishi, davlat ta'lim standartlarining yangilanishi, sifat monitoringi tizimining yo'lga qo'yilishi — bu sohada sifatni xalqaro mezonlarga mos darajada oshirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, ta'lim jarayoniga zamonaviy axborot texnologiyalarini tatbiq etish, oilaviy ta'limni rivojlantirish va tarbiyachilar malakasini oshirish masalalari ham dolzarb bo'lib qolmoqda.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim sifatini ta'minlashning muvaffaqiyati quyidagi omillar uyg'unligiga bog'liq: davlat siyosatining izchil yo'nalishi va normativ-huquqiy asoslarning mukammalligi; malakali va zamonaviy fikrlovchi pedagoglar korpusi; bolalarning yosh va individual xususiyatlariga mos o'quv-tarbiyaviy muhit; ota-onalar, jamiyat va ta'lim muassasalari o'rtasidagi faol hamkorlik; baholash va monitoring tizimining shaffofligi hamda natijadorligi. Demak, maktabgacha ta'lim sifatini ta'minlash bu — uzluksiz o'sib boruvchi, ilmiy asoslangan, zamon talablari bilan uyg'unlashgan jarayondir. Ushbu jarayonni samarali tashkil etish orqali biz kelajak avlodning barkamol, mustaqil fikrlaydigan, ijtimoiy faol va intellektual jihatdan yetuk shaxs sifatida shakllanishiga zamin yaratamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. “Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida”gi Qonun. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami, 2019-yil, № 35.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi qarori. – PQ-2707-son, 2016-yil 29-dekabr.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari to'g'risida”gi qarori. – 2018-yil 30-dekabr, 1059-son.
5. “Ilk qadam” davlat o'quv dasturi. – Toshkent: Maktabgacha ta'lim vazirligi nashriyoti, 2020.
6. Ochilov M. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: Noshir, 2021.
7. Nishonova Z. Bolalar psixologiyasi va rivojlanish nazariyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
8. Abdullayeva S. Maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantirishda zamonaviy ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2022.

9. Zunnunova G. Maktabgacha ta'limda innovatsion yondashuvlar va sifatni baholash mezonlari. – Toshkent: Ilm ziyo, 2021.

10. Sharipova D. Maktabgacha ta'lim jarayonida pedagogik monitoring va baholash tizimi. – Toshkent: Ilmiy-amaliy to'plam, 2023.

